

Milí přátelé,

dnes je připojeno k ACJ a ACP ovšem i ACM, což tentokrát nesnamená - jako v počátcích této rodinné korespondence - A CO MARTIN ? Ale A CO MILENA ? alias A CO MAMINKA ? Je totiž potřeba zdůraznit, že se 5. října nenarodil toliko Bohumír Opočenský (1900) a Václav Havel (1936) ale roku 1932 Milena Procházková v Turč.sv.Martinu českým rodičům (až má v OP národnost: ženská slovenská!).

Redakce jí přeje všechno nejlepší k jejímu životnímu jubileu, velké úspěchy na poli kupu a prodeje nemovitostí, na poli literárním zdařilé dokončení sborníku o Přemyslu Pitterovi a v oblasti společensko-rodinném zvláště další klid a pohodu. Byli bychom rádi zařadili do tohoto čísla bohatý materiál zaslaný zvláště z Jaroměře (např. zprávu o Lipnici), ale technické důvody nám nedovolily rozběhnout se tentokrát dozvěšky. Nepodařilo se nám také rozluštit rukopis úvodu řeči o Edvardu Benešovi a jeho stoupencích, takže ponecháváme pouze vlastní stat.

**D r o b n é z p r á v y :**

V BLANSKU se konal pohřeb Jana Pukalíka, který ve věku 25 let zemřel vlastní rukou dne 14.září. Pohřeb byl v úterý 27. září a v Blansku se konal po nátlaku Bezpečnosti na jeho rodiče. Pohřební pobožnost vedl římsko-katolický kněz se zdůrazněním Adamova hříchu, z jehož vlády nás máš vysvobodit toliko Boží milosrdenství zjevené v Ježíši Kristu. Někteří účastníci kritizovali jeho kázání pro určitou abstraktnost a dogmatičnost. Řečnice Krematoria řekla několik osobních dat, poněkud však frázovitě. Pohřbu dala ráz účast Honzíkových přátel rodiny, řady výrazných katolíků z Brna i z Francie, Chartu zastupoval Petr Uhl a Hana Šabatová.

SLÁVEK POPELKA byl 27. září odsezen druhou instancí k 21 týdňům vězení pro údajné pobuřování, jehož se dopustil tím, že opakovaně vyzýval na stroji psanými výzvami k zahájení přestavby a veřejné informovanosti u nás. Své výzvy doprovodil výzvou, aby se vzdali funkcí ti, kdo veřejné věci naší země spravovali řadu let. Výkon trestu doposud nenastoupil (část má odsezenou vazbou) a tak již 3.října rozdál a rohodil asi 1!200-1.500 ks na stroji psaných výzev, aby všichni, kteří není lhostejná naše budoucnost pokud jde o přírodu a životní prostředí se postavili k podpoře ekologických požadavků a konzultacím (pokojně každé úterý a pátek v 18 hodin na Českou).

JAN GALANDAUER vydal knihu Vznik Československé republiky 1918 s podtitulem "Programy, projekty, perspektivy". Laskavý čtenář se o ní dočte v tomto ACM v článku o Americe a T.G.Masarykovi. V Brně se chystá na 26. října beseda o knize za účasti historiků. Uvažuje se též o přizvání autora, který pochází z Brna, kde též studoval.

TŘÍDA MASARYKOVA se má podle žádosti brněnských občanů jmenovat ulice, která se v letech 1955 až 1968 a pak opět od roku 1970 úředně nazývá třída Vítězství. Za okupace se jmenovala Goringova (nebo Goergova) a do roku 1918 to byla třída Ferdinandova. Podpisové akce se ve velkém počtu zúčastnili zvláště brněnští herci. Petice má být předána osobně malpu delegací uprostřed října. Počet podpisů dosáhl zatím 500. O výsledku podpisovky a jejím přidání přineseme zprávu.

STŘEDNÍ EVROPA brněnská verze vyšla poprvé v červenci ve sličné obálce. Brněnská verze přejímá některé články ze Střední Evropy vycházející v Praze a doplňuje je zvláštním důrazem na Moravu jako nejvýraznější část střední Evropy. Ve zmíněném čísle je to zvláště článek Zdenka Rotkla, brněnského (a moravského) literáta, básníka a myslitele. Iniciátoři nové revue projevili zájem o diskuse o časopise i problematice střední Evropy. Z počínajících rozhovorů je též reakce na článek Fr.Jedermanna "Z-racené dějiny" známý již i odtud, který dnes přinášíme.



Radek Dražan  
Joseph-Heckler Weg 5  
6140 Bönstein

Milý pane Šimso,

10. září 1988

byla u mně na dvě noci kanadsko-česká šekyně Elektra a její kanadsko-český Brněnec Milaneg a s jejími kanadsko-česko-řeckými dcerami. Mohl jsem se tak aspoň v duchu vrátit tam, kde se můj čas před dvaceti lety zastavil: na Moravu. Elektra mi přinesla hodně zpráv o lidech, které jsem po letech pozapomínal, o Vás a jiných, které jsem znal jenom z dolechu, o Jaroslavu Šabatovi a jiných statečných, s kterými jsem se během mého studia na filosofické fakultě setkával. Elektře a Milanovi jsem slíbil, že Vám o nich za mě napíši.

S oběma jsem se setkal poprvé v Athénách. Tenkrát jsem tam krátce žil, oženil jsem se tam a dodnes tam často létám za svou dcerou. Tehdejší situace pro Řeky, vracející se z východoevropského exilu, byla velice tíživá. O to tíživější pro Elektru, pocházející ze severočeského Metulika, vesnice, která byla symbolem komunistického odporu vůči fašismu, odkud muži emigrovali po občanské válce a kde se ženy proslavily pasivním odporem během junty. Milan nedostal povolení k po-  
bytu, poslední měsíce se musel dokonce před policií skrývat. Pracoval tenkrát na černo a nechal se vyždímat někým. Očekávali třetí dítě. Bydleli tenkrát u nás. Nezapomenu na Milana, který v ranních hodinách vstával, přes hodinu dojížděl přeplněnými autobusy někam do Pirea a večer se vracel utahaný. Přesto se ještě usmíval. Byli by to měli snadnější, kdyby se sebe tenkrát udělali politické pronásledované uprchlíky. Podařilo se jim tenkrát odejít s pomocí Červeného kříže a možná kanadského bývalého "Krále Šumavy" do Toronta. I tam měli těžký začátek. Milan jezdí s nákladákem na Florédu, odkud dováží ryby a Elektra vyučuje kdesi tanci a angažuje se za Vás a Vámi, kde může.

A tak jsem zažil Elektru po letech tak, jak jste ji možná zažil i Vy: Jakmile vešla malá do dveří, zaplnila smíchem a optimismem celý byt. Dokonce i moji jinak docela vážnou nynější ženu rozesmála; svou českými výrazy a brněnským "alangem" zabarvenou kanadštinou. Vyřizují Vám od obou srdečné pozdravy. Kluvíli jsme o Vás poté, když jsem se Elektře zmínil o tom, že bych rád Jaroslavu Šabatovi poslal aspoň pohled a gratuloval mu k ceně Františka Kriegla. Dostala se mi kdysi do ruky jeho fotografie s vnučkou u vánočního stromku. Pro tisk byla sentimentální a tak jsem si ji ponechal. O jeho prvním zatčení jsem se dověděl od německých studentů, kteří v Mannheimu v dešti protestovali proti jeho pronásledování. Bylo to pro mne otřesné a jistě tehdejší 18-tileté dívky a chlápci přispěli k tomu, že jsem tu po léta mohl žít pouze fyzicky. Elektra mě přibírá zpráda, když jsem se na prázdné ulici na červenou disciplinovaně zastavil.

Milý pane Šimso, Vy, pan Šabata, Dynáček a Vám podobní dáváte i nám hodně síly a naděje, přestože se nám tu žije daleko jednodušeji.

Vše nejlepší Vám, panu Šabatovi, všem statečným Brněncům přeje

Radek Dražan

§§§§§§§§§

Národní výbor města Brna

Jako brněnští členové Českého výboru Masarykovy společnosti se na Vás obracíme s podnětem, aby naše město důstojně oslavilo 70. výročí vzniku Československé republiky. ...

Doporučujeme tyto oslavné akce:

1) V předvečer 28. října, tj. 27. října v 17 hod., bylo by třeba svolat shromáždění brněnských občanů na náměstí Svobody. ...

2) Na tribunu by na smnění národního smíření měli být pozváni i političtí činitelé z období první republiky a z let válečných a těsně poválečných (1945-1948), např. bývalý starosta města Brna z let 1946-1948 Josef Podsedník.

...



## Ztracené dějiny

Odsun Němců je otázkou, k níž je nutno se vracet, nikoliv však tak, jak to činí František JEDERMANN (Ztracené dějiny, in: Střední Evropa, brněnská verze 1/88, Brno, červenec 1988, stran 25).

Bylo by na čase, abychom přestali s odvysvětlováním dějin s pohledem, jenž se na jeden moment upne tak, že nevidí ostatní, s přístupem, jenž rehabilitaci na jedné straně nesvede jinak než novými rekriminacemi na stranách druhých.

Jestliže Jedermann připouští, že "určité napětí česko-německé tu bylo asi neustále", pak je nadbytečné pokračovat, že "jeho důvodem nebyly zdaleka pokaždé motivy národnostní", protože ty v českých zemích byly vždy, jakkoliv nikdy jediné a začasné ne vedoucí. Proto zápas Čechů a Němců nelze redukovat na boj českého a německého nacionalismu 19. a první poloviny 20. století. Jaký smysl má tvrzení, že "oba národy českých zemí" poprvé "proti sobě stanuly jako nepřátelé v roce 1848", když víme o bitvě u Vogetisburgu. I když - doufáme, že nás nikdo nebude podezřívat, že ztotožňujeme tehdejší bojovníky s barikádníky pod mosteckou věží - dosáhneme snad souhlasu, že je to první, co víme o boji Čechů a Němců.

Na rozdíl od Jedermanna: "Ve středověku platilo především rozlišení křesťan-pohan, křesťan-nekřesťan. Ale mluvil-li kdo tak nebo onak, co na to?", kníže Rostislav žádá o učitele znalé jazyka slovanského a vášnivá obžaloba pobělohorské politiky Habsburků je nadešlá: "Obrana jazyka slovanského, zvláště pak českého". Mělo by vést k zamyšlení, jak přibývá autorů, kteří se svými soudy přenášejí lehce přes skutečnost, jež připomínat by donedávna platilo za triviálnost. Lze za současného pokleslého historického vědomí tvrdit cokoli?

Je pravda, že "Němci se podíleli na výstavbě českého státu téměř od jeho počátku", dodáme-li ovšem, že Němci také působili k tomu, aby se tento stát stal německým a začasné, aby přímo zanikl. Je správné připomínat, že "lze zastihnout Čechy i Němce při společném díle, při čemž národnostní rozdíly hrají roli podřadnou", nelze však mluvit o civilizačním přínosu přistěhovalců přistěhovalců z Německa (a z Nizozemí, Francie, Itálie) bez připomenutí důsledků mocenských pro existenci českého státu a národa. Mnich Vintíř vykonal jistě mnoho pro civilizaci šumavské oblasti, převedl však také 1041 vojáka Jindřicha III. do nitra Čech.

Pokud pak jde o 19. století, je nesprávné klást mezi českým a

německým nacionalismem rovnítko. Zde má pravdu Lenin se svým rozlišováním nacionalismu národa malého a nacionalismu národa velkého, nacionalismu národa utlačovaného a národa utlačujícího.

Věta, že samostatné Československo "vzniklo v roce 1918 spíše přízní vítězných velmocí než soustavným českým usilováním", je nemyslná sama o sobě, protože nejdříve tu musí být nějaké úsilí a potom teprve mu někdo může věnovat přízeň. Naprosto pochybená je výtku, že Češi, kteří pro sebe uplatňovali právo sebeurčení, upírali ho sudetským Němcům. Národnostní hranice byla totiž taková, že obojí se vylučovalo, takže, jak zdůraznil Masaryk, byly zde pouze dvě možnosti: Buď bude žít německá menšina v českém státě nebo celý český národ ve státě německém. To platilo i pro případnou federalizaci Rakouska. Jestliže Jedermann nemluví o příjmu sudetských Němců z na smažení snah české politiky o obnovení českého státu v rámci Rakouska, pak těžce porušuje vyváženost svého historického výkladu.

Česká politika vůči Němcům za první republiky zasluhuje kritiky, avšak to základní, co vedlo ke tragedii let 1938-1945, bylo odmítnutí sudetských Němců snižít se se ztrátou někdejšího prvního místa v zemi, kde tvořili menšinu.

Mezi města s německou většinou zahrnuje Jedermann Prachatic, jež 1930 měly 50,5% Čechů a Znojmo s 56,8% Čechů.

Nakonec výtku zásadní, jež se týká věty "Až do dob osvícenství má germanizace v našich zemích ráz přirozené asimilace pokročilejší kulturou."

Tedy ještě předtím, než se germanizace stala oficiální státní politikou, prosazovala se mocensky. Stát jí dával zelenou Obnoveným zřízením zemským 1627 a samozřejmě jí prosazovaly městské rady německého patriciátu, němečtí opati cisterciáků apod. Dále přirozená asimilace pokročilejší kulturou se uplatňovala zvláště silně v době nastupujícího kapitalismu, kdy právě proti ní vystoupilo národní obrození. Tedy budeme tuto přirozenou asimilaci schvalovat nebo ne?

Česká historie může být svědectvím proti asimilaci, i když je vydávána za přirozenou a zaštitěna vyšší kulturou. Asimilace může totiž sloužit civilizační nivelizaci, stěží je však prvkem kulturotvorným.

Zajímavá a cenná stať Jedermannova se měla těchto slabín svého historického výkladu vyvarovat. Českoněmeckému snižení nenapomáháme, když budeme ustupovat od pravdy o českoněmeckém sporu.

J. Marek

## T.G.MASARYK, AMERIKA A 28. ŘÍJEN

V počátcích brněnské "bytové kultury" jsme uspořádali též besedu o 28. říjnu. Jeden z mladých účastníků pak řekl asi toto: "Bylo zajímavé, že nejdřív marxistický filosof a komunistický politik vysdvíhl T.G.Masaryka a jeho ~~demokratickou samosprávu~~ demokratickou samosprávu, pak masarykovský historik zdůraznil vystoupení lidu a nakonec evangelický farář podtrhl vliv ruské revoluce."

Od toho října 1977 se diskuse o vzniku republiky dále posunula, přibývá sájou o podíl Edvarda Beneše a zvláště Milana Rastislava Štefánika na vytvoření samostatné republiky, o domácí a zahraniční odboj. Dokladem závažného pokroku v našich záko-  
na je kniha Jana Galandauera "Vznik Československé republiky 1918: Má prezíravý podtitul "Programy, projekty, perspektivy". Autor začíná pronikat bariérou neživotných schémat a strnulých pojmů k vlastní historii. Přibližuje nám domácí českou politiku za války, pozapomenutou postavu Karla Kramáře v jeho velikosti i tragice. Bohuslava Šnerala až nemilosrdně kritizuje jako sociální demokraty vůbec pro jejich aktivistickou, prorokouskou politiku do poloviny války. Objektivně líčí Jiřího Stříbrného, Antonína Švehlu, Václava Klobásce a ostatní domácí politiky Františka Soukupa, Vavro Šrobára, Aloise Rašína, pozdější "muže 28.října."

Menší pozornost Galandauer věnuje domácímu odboji - až píše i o Mafii, to byla tajná organizace, která měla spojení s odbojem v exilu. Jméno asi současného čtenáře překvapí. Co však autor citelně pominul, to je zahraniční odboj a Masarykova rozhodující cesta do Spojených států v závěru války. Diplomatie a politické úsilí českých, slovenských a amerických osobností soustředěných kolem Masaryka ovlivnilo prezidenta Wilsona a přispělo k vytvoření demokratické Československé republiky a dalších států v Evropě, které se pokusily o demokratickou cestu až



již republiky nebo konstituční monarchie. Výborné ovšem je to, že autor zde uveřejnil 23 významných dokumentů, deklarací, oběžníků a rezolucí, doposud nesnadno dostupných. Mezi nimi je významná tzv. Pittsburská dohoda mezi českými a slovenskými představiteli krajan-ských organizací v USA o uspořádání československého státu z 30.května 1918 a ovšem slavný dokument o vyhlášení československé samostatnosti zahraniční prozatímní vládou - tzv. Washingtonská deklarace z 16.líjna 1918.

Solidní kniha Jiřího Kovtuna vydaná v září 1987 k padesátému výročí úmrtí T.G.Masaryka v Torontu pod maličko nadneseným názvem "Masarykův triumf" nám na základě obdivuhodné práce autorky s prameny zvláště z archivu Kongresu ve Washingtonu přiblíží, jak oba zmíněné dokumenty vznikaly jak velkou práci musel Masaryk v Americe podniknout, aby sprostředkoval hlubší poznání středoevropských i ruských poměrů, aby s našimi krajany a prozíravými americkými politiky ovlivnil rozhodnutí americké reprezentace a zvláště Wilsona. Kladem Kovtunovy knihy je též to, že se autor pokusil vyložit předpoklady Masarykova rozhodnutí pro vystoupení proti Rakousku. Naproti tomu Galandauer na str.31 své knihy přitakává Miladě Paulové, autorce knihy o odboji Čechů a Jihošlovánů za světové války 1914-1918 (Dějiny Mafie), které v roce 1937 chybělo "náležité poznání", jak Masaryk dospěl k rozhodnutí, že "národ musí rozvinouti prapor odboje" a že on se i postaví do jeho čela.

Kovtun dále vykládá, jak tři cesty Masarykovy do Spojených států - v roce 1878, 1902 a 1907 a pak ovšem důvěrná znalost americké kultury, historie, náboženství a smýšlení a to nejen z knih, ale i zprostředkovaná osobně paní Charlottou a celou její rodinou, přispěly k Masarykovu rozhodnutí v závěru světové války se důsledně orientovat na americkou linii a na mírové perspektivy reprezentované prezidentem Wilsonem a podstatně je ovlivnit.

Galandauer podrobně, trochu ironicky, líčí sněhy v Masary-

rykově orientaci a perspektivách. V roce 1914 ještě uvažoval - pod vlivem maldočeské politiky - o království, v němž by se králem stal některý prino, dánský či belgický. Nepřál si - na rozdíl od Karla Kramáře - nikoho z ruských velkoknížat. To by vedlo ke skolení českých vztahů k Rusku a ruský velkokníže by nebyl přijatelný pro německou menšinu. Ještě v roce 1915 uvažuje o monarchii vybudované v plné shodě s Ruskem, popřípadě o personální unii se Srbskem. Počáteční válečné úspěchy Rusů svýraznily "ruskou orientaci", ač k ní byl Masaryk před válkou velice kritický. V únoru 1916 píše v memorandu francouzské vládě, že republikánský režim, požadovaný spočátku jen radikály nabývá stále více přívrženců. A to znamená spojenectví s Francií. Memorandum italské vládě zdůrazňuje, že budoucí československý stát bude spojenem Itálie. V červenci 1916 uvažuje před představiteli československých spolků "na Rusi" a přejí legimentář o případě, že by carská rodina československý trůn nepřijala, že by byly "možny dynastie anglická, dánská, snad i italská. Konečně byla by i možnost republiky".

Po únorové revoluci v Rusku 1917 se Masaryk rozhodně orientuje na vznik republiky a po vstupu Spojených států do války jednoznačně k na americkou politiku a na .. americkou demokracii. Tyto sněny v Masarykově orientaci a konečná "americká orientace" Galandauerovi potvrzuje, že Masaryk byl politik buržoazní. Orientaci na Ameriku vidí jen jako taktický tah v závěru války, kdy americká politika pod vlivem americké účasti ve válce nabývala převahy a pokoušela se ovlivnit i uspořádání poválečné Evropy. Charakter naporosunění Masarykovu americkému zápasu ukazuje i věta: "Obsah i díky Washingtonské deklarace jsou ovlivněny demokratickou fraseologií Wilsonovou, k němuž se Masaryk výslovně hlásil." (Str.42-43).

Masaryk byl ve skutečnosti politikem lidovým, překračoval mez

"buržoazní politiky" vytyčené marxistickými dogmatiky naší historie. Jeho rozhodnutí vystoupit proti Rakousku-Uhersku nebylo snadné, ale nebylo závislé jen na vnějších okolnostech a zejména diktované nějakými třídními ohledy. V řeči ke krajanům v neděli 5.května 1918 v Chicagu vyprávěl: "Po vypuknutí války jsem se vrátil do Prahy a první, co jsem viděl, bylo, že čeští vojáci odmítali sloužit, nechtěli jít do války proti Slovanskému bratrstvu, bouřili se. A to vše činili z vlastní vůle, bez vůdů, bez agitace. Když jsem to viděl, řekl jsem si: Ty jako poslanec nemáš dělat nic! Proto jsem odešel do ciziny, abych tam dělal to, co dělali čeští vojáci: revolaci proti Rakousku a Habsburkům. V tom byla lidovost mé politiky.." Ve světové revoluci Masaryk podtrhuje, jak se zvláště po prvních přeběších našich vojáků na ústecké frontě pro něho stalo vystoupení proti Rakousku otázkou zásadní, mravní.

Jako politik lidový se Masaryk orientoval na Spojené státy a americkou demokracii. "Všude na světě probíhá amerikanizace, protože všechny národy musí přijmout zásadu svobody, vyhlášenou v Deklaraci nezávislosti, vyhlášenou Washingtonem, Lincolnem, Wilsonem a všemi Američany, řekl v Chicagu 30.května 1918.

Jan Patočka výstižně řekl, že založení státu byl Masarykův filosofický čin. ~~Pří/výrok~~ tohoto výroku je třeba rozumět tak, že i ke všem předpokladům založení samostatného státu přistupoval Masaryk jako filosof. Pod vlivem Karla Havlíčka Borovského přistupoval Masaryk nepředpojatě ke skutečnosti, i jemu imponoval anglický empirismus a posléze francouzský pozitivismus, který ve svých počátcích zdůrazňoval fakta a realistický pohled. Jako Havlíčkovi však patřila Masarykovi k faktům i historie a k realistickému pohledu svědomí, mravní soud, předběžné rozhodnutí pro pravdu a proti lži. Také původní marxismus Masaryka přitahoval tím, žebral vážně sociální a hospodářskou skutečnost. Přemýšlel, čím je atraktivní pro dělníky a dospíval k tomu že v něm je spojení poznání se společenskou praxí.<sup>2</sup>  
V jeho kritickém realismu však byla zábrana proti vytváření strmých<sup>1</sup>



pojmu a koncepcí skutečnosti, které by mu bránily vidět živě novou aktuální situaci. Jeho důkladná znalost Ruska, studium vývoje demokracie a to že neustále intenzivně sledoval politický a hospodářský vývoj poměrů ve světě, to mu umožnilo stále nově a lépe se orientovat.

Neustrnul na ruské orientaci. Ruská únorová demokratická revoluce potvrdila jeho předeházející rozbor ruského myšlení a ruské společnosti. Na bolševickou revoluci se ne díval jako na samostatnou revoluci, ale viděl ji jako výstřelek demokratické revoluce. Předpokládal, že se bolševická vláda neudrží a že ji vystřídá radikálně levě se orientující demokratická vláda. Proto nepovažoval intervenci, zvláště japonskou, za dobré řešení a americkou vládu varoval před podporou takových pokusů. Když ovšem naši legionáři čekali na slíbenou americkou pomoc a nedočkali se jí, tu naléhal na umožnění odsunu legionářů do Evropy (původně na bojiště!) třeba i kolem světa.

První Masarykovy formulace směřovaly skutečně k vytvoření konstituční monarchie. Jako lidový politik se Masaryk pokoušel být ve shodě jak s českým a později i slovenským smýšlením, tak s domácí politikou. Proto vážil návrhy na přesazení českého trůnu dynastií ruskou, srbskou, ~~fráňskou~~, anglickou, belgickou, dánskou a dokonce i italickou. Svět - a nejen Evropa - se za první světové války vyvíjel velice rychle. Měnila se i situace doma. Český i slovenský lid se radikalizoval nacionálně i sociálně, radikalizovala se oficiální reprezentace. To co dříve zastávali jen radikálové, nabývá váhy mezi politiky i v nejširších lidových kruzích.

Ametická demokracie byla počátkem století nápadně lidová a pokročilá. Sociální a socialistické hnutí bylo ve Spojených státech neobyčejně silné. Masarykovi imponovala <sup>osobně</sup> ~~besprávně~~ účast amerických občanů na veřejných věcech, kampaně, diskuse,

petice a hlavně možnost ovlivnit "velkou politiku" zdola. Po zkušenostech z přednášek svých turné 1902 a 1907 se ještě dále při-  
způsobil americkému řečnickému stylu. Nevystupoval jako profesor ale jako lidový řečník. Ostatně už dříve proslul svou věcností, řízností a úderností.

Amerika je kolébkou moderní demokracie, nejen historicky pro vliv ~~americké~~ revoluce na revoluci francouzskou - ale promoderní avět je stálou inspirací. Masaryk to četl v amerických knihách, vyčítal to z amerických novin rozuměl tomu a rozhovorů s lidmi. Lidovost Spojených států viděl v tom, že je nezaložila šlechta, ale prostí, o své pravdě přesvědčení nonkonformisté. Spojené státy také neměly problémy s přechodem šlechty se soány. Ve srovnání se Spojenými státy bojuje těžký boj například i sovětská demokracie, pro nešťastnou tradici lidu z cizích činovníků a šlechtíků z noci pánů. V Rusku šlechta vládla, byla brutálně a krvavě potlačena, ale na její místo usedli opět páni. Do politického myšlení se vryl protidemokratický předusudek o důležitosti původu. Jak ~~absurdní~~ absurdní bylo zavádět myšlenku "třídního původu" do našeho života, kde vliv šlechty už leta neměl váhu. Učení o důležitosti původu je deviační negací učení o vrozených výdělích jiných tříd a ve Spojených státech se to promítlo toliko do rasových problémů.

Spojené státy neměly krále, jejich demokracie měla od počátku lidový, nikoliv panický původ, všechna moc tu pochází zdola, z lidu. Musíme si ovšem uvědomit, že po více než po sedmdesáti letech od Masarykových časů vidíme Ameriku, Spojené státy jinak. Nabyly tam velké, i politické, váhy koncerny a později tzv. komplexy hospodářských a vojenských sil. Počátkem století však byla lidovost americké demokracie pagná i na organizaci policie a armády.

Francouzská odluka církve od státu byla v první polovině našeho století ještě předmětem sporu. Dodnes má náš návrh socialistické vlády dávat podporu i církevním "sekulárním" školám vyvolat stáv-



ky učitelů i studentů. V USA viděl Masaryk odluku církví od státu jako něco zcela přirozeného, ač ovšem k tomu došlo historicky - nikdy tam toho sepětí nebylo. Velice se mu líbila americká snášlivost, dnes bychom řekli pluralismus v náboženství. V rodině Garriguových byl každý jiné denominace, po evropsku konfese.

Na paní Charlottě měl Masaryk také před očima živý příklad pokročilé emancipace žen, která nespočívala ani ve výstřední módě moderních paní nebo polomužského účesu, ale ve vzdělanosti, samostatnosti, kultivovanosti a odpovědnosti. Ženy, která považuje svou rovnost (před Bohem) za něco vrozeného, co nemazí být vynucováno či vytlačováno.

Spojené státy neměly kolonií a Masaryk si od počátku uvědomoval, jak se emancipace a rovnoprávnění kolonizovaných národů stane těžkým problémem. Považoval tezi o sebeurčení národů za něco, co se bude realizovat na celém světě.

Na americké demokracie se mu líbila občanská kuráž, všiml si, jak naši krajané nepovažovali za nemožné přesvědčit prezidenta o nutnosti ustoupit od koncepce zachování polunajského soustátí. Jak nepovažovali za nemožné sehnat peníze. Jak uměli organizovat nátlakové skupiny, tisk, veřejné mínění. Byl to ovšem už styl americké demokracie. Demokracie je diskuse, ovšem podle určitých pravidel (fair play!), je to hledání pravdy a optimálního řešení pro dobro pokud možno všech.

Líbilo se mu i dělení politického života na zápas o zastupitelská místa, přirozené důstojné místo politiky a na fungující městskou a státní správu. Odtud pak plynul jeho důraz na demokratickou samosprávu, kterým doplňoval už dřívější důraz na vzdělanost a uvědomělost učitelstva, justice, úřednictva a důstojnictva. Ve Spojených státech viděl, že to lze spojit. Nikdy nespojoval lidovost demokracie s hulvátstvím nebo nevzdělaností. Ani systém dvou velkých stran a aktuálních politických seskupení k určitému konkrétnímu úkolu či cíli nepovažoval za nepřenosné k nám. K velkému počtu stran ideologicky

nebo zájmově formovaných měl výhrady (je to francouzský systém). U nás viděl základ moderní české politiky v rozdělení jedné velké strany národní na staročechy a mladočechy jako něco organického. Ani stranu realistickou nepovažoval za nic jiného než za aktuální "americké" seskupení a nermoutil se ani nad její nepočetností ani nad jejím rozchodem.

Ve Washingtonské deklaraci je málo co antikvováno: "Přijímáme ideály moderní demokracie a budeme k nim lnout, poněvadž to byly ideály našeho národa po staletí. Přijímáme americké zásady, jak byly stanoveny prezidentem Wilsonem: zásady o osvobozeném lidstvu, skutečné rovnosti národů a o vládách, odvozujících svou spravedlivou moc ze souhlasu ovládaných..."

Československý stát bude republikou. Ve stálé snaze o pokrok zaručí úplnou svobodu svědomí, náboženství a vědy, literatury a umění, slova, tisku a práva shromažďovacího a petičního. Církev bude odloučena od státu. Naše demokracie bude spočívat na všeobecném právu hlasovacím: ženy budou postaveny politicky, sociálně a kulturně na roveň mužům. Práva menšiny budou chráněna poměrným zastoupením; národní menšiny budou požívat rovných práv. Vláda bude mít formu parlamentární a bude uznávat zásady iniciativy a referenda. Stálé vojsko bude nahraseno milicí... Ve své zahraniční politice přijme československý národ plnou část odpovědnosti za reorganizaci východní Evropy. Přijímá cele demokratický a sociální princip národnosti a souhlasí s naukou, že veškeré úhlavy a smlouvy mají být sjednávány otevřeně a upřímně, bez tajné diplomacie. Naše ústava postará se o účinnou, rozumnou a spravedlivou vládu, která vyloučí jakékoliv zvláštní výsady a anemožní třídní zákonodárství...

Věříme v demokracii - věříme ve svobodu - a ve svobodu vědy větší a větší."

Tato deklarace, podepsaná i Štefánikem a Benešem je svrchovaně ovlivněná Masarykem. Nesporně nese stopy Wilsonova myšlení, Wilso-



nových formulací. Což ale není Wilson sám výrazným představitelem země, která je kolébkou i inspirací moderní demokracie, demokracie lidové ? Dou deklarace je totožný s Masarykovým myšlením, Masarykovým dílem. Masarykova orientace založená na Havlíčkově dědictví a tím dědictví našeho obrození byla správná. Nedovolí ani nám, přijme-li ji za svou, vracet se k myšlenkám, že záleží na pá-  
zku vozu, že moc předchází právo, že stát je jen organizované násilí a že musí odumřít, že určité třídy a skupiny musí mít své výsady a že vláda je nadřazena občanům. My věříme, že občané si mohou a budou vládnout sami, že ani budou opět vedoucí silou společnosti a nikoliv šlechta.

Návrat k Masarykovi a k jeho cestě za demokracií Spojených států amerických, to není cesta do prehistorie, ale výlet do budoucnosti.

Jan Šimsa

Brno, 30. září 1988

24  
18/11/88